

Redovisning till SNF Miljöfonden, 21 Juli 2020

Innehåll

1. Introduktion.....	2
2. Lägesbeskrivning och projektplan	2
3. Projektorganisation	3
4. Media och kunskapsspridning	3
5. Ekonomi: finansiering och utfall	5
6. Åtgärdsredovisning.....	8
Ljungbyån	8
Hagbyån.....	11
Halltorpsån	13

Bilaga 1: artiklar om projektet

Bilaga 2: sammanställning konsultkostnader och finansiering

Bilaga 3: rapporter: åtgärdsförslag Långbensgroda samt uppföljning våren 2020,

Bilaga 4: åtgärdsplan för insekter i strandmiljöer

Bilaga 5: elprovfiskens senaste rapport 2019

VATTENRÅDSKANSLI: Kalmar kommun, Serviceförvaltningen, Box 611, 39126 Kalmar

BESÖKSADRESS: Rådhuset på Stortorget

Renate.Foks@kalmar.se

0480 450173

www.vattensamling.se

1. Introduktion

I en gemensam satsning har två vattenråd tillsammans med Kalmar och Nybro kommuner gjort en flerårig plan för att restaurera Ljungbyån, Hagbyån och Halltorpsån och därmed återskapa livsmiljöer för fisk, insekter och fåglar som har gått förlorade på grund av människans påverkan.

Ljungbyån, Hagbyån och Halltorpsån är typiska vattendrag för södra Sverige. De är relativt små och uppnår inte god ekologisk status på grund av att vattensystemen har genomgått flera förändringar under lång tid, till exempel: anlagda dammar, rättningar, rensningar, utdikningar och vattenreglering. Konkret så leder det till att många arter som borde finnas i vattendragen inte finns eller har svårt att reproducera eller etablera sig, till exempel havsvandrande fisk som havsöring, ål, bäcknejonöga, id, vimma och gädda.

I denna redovisning informerar vi om projektets åtgärder, kostnader och planerade uppföljning.

Enligt avtal med Naturskyddsföreningen kompletteras denna rapport senast ett år efter projektets slut (juni 2021) med en utvärdering av arbetets miljöresultat samt specifik hur insekter och kräldjur - som missgynnas av vattenkraft och ändringar i vattendraget som följt av denna - kan få hjälp genom åtgärderna.

2. Lägesbeskrivning och projektplan

I projektet Levande Vattendrag har ca. 50 åtgärder genomförts, små som stora, för att gynna den biologiska mångfalden i och nära vattendrag.

Projektet började våren 2017 och avslutas juni 2021. Åtgärder genomfördes mellan sommaren 2017 och våren 2020. Till hösten/vinter 2020 vill vi genomföra fler åtgärder för att gynna insektslivet.

Flertal uppföljningsaktiviteter kommer genomföras hösten 2020 (elprovfiske) och våren 2021 (insektslivet). En broschyr kommer tas fram under hösten 2020.

Planerade studiebesök till våren 2020 är vi tvungna att flytta fram. Vi kommer ta fram anpassade studiebesök och sprida kunskap om åtgärdsplatser för att inspirera markägare och öka allmänhetens förståelse av biologisk mångfald i och vid vattnet.

Vi kommer nå ut till markägare för att fler åtgärder för att främja insektslivet i strandmiljöer och död ved i svämzon kommer genomföras.

Mer information om projektet och åtgärderna finns på vattenrådets hemsida:

<https://www.vattensamling.se/vara-projekt/levande-vattendrag-genom-samordnade-biotopatgarder/>

Karta: <https://www.vattensamling.se/vattenradskartan/>

I avsnitt 6 följer en kort beskrivning av åtgärder som gjorts på olika delar av de tre vattendragen och länkar till vattenrådets hemsida där åtgärderna beskrivs mer i detalj.

3. Projektorganisation

Projektledare är Renate Foks och åtgärdssamordnare är Ola Sennefjord. Ola har detaljplanerat åtgärderna, haft samråd och samtal med markägare och agerat som arbetsledare vid genomförande.

Projektets styrgrupp består av Bo Nyman (Ljungbyåns vattenråd), Roland Williamsson (Hagbyåns-Halltorpsåns vattenråd), Linda Olsson (Nybro kommun) och Martina Adiels Balk (Kalmar kommun) och har sammankomst 2 gånger om året.

Projektet har använt kommunens ramavtal till grävarbete (GDL), naturgrus (Nybro grus) samt markundersökningar (Struktur) och inköp av material (Husbyggnadsvaror HBV). Där ramavtal saknades, har vi genomfört en direktupphandling enligt kommunens direktiv. Det vill säga att vi har undersökt minst 2 leverantörer och har diariefört ett upphandlingsprotokoll. Till hjälp att genomföra projektet har konsulter upphandlats från Ecocom (numera del av Calluna) och Hushållningssällskapet Kalmar län.

4. Media och kunskapsspridning

Levande Vattendrag, och främst åtgärderna vid Källängen, har fått uppmärksamhet av såväl lokaltidningen, intresseorganisationer och nationella media. P1 naturmorgon direktsändes från Ljungbyån 12 oktober 2019 med intervjuer med Ola, Renate och markägaren.

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1027&artikel=7318106>

Ola intervjuas av Lise Henkow (Naturmorgon)

Lista med artiklar om projektet (se bilaga 1)

- 4 sept 2017, Östra Småland, Projekt ska gynna fisk
- 21 aug 2018, Barometern, Ån ska bli barnkammare för fisk
- 26 aug 2018, Östra Småland, Plats för lek grusas när vattenmiljön återskapas
- 2 nov 2018, Barometern, Omfattande åtgärder mot Ljungbyåns naturmiljö
- 4 maj 2020, Barometern, Stor ökning av havsöring i Ljungbyån fantastisk bra
- Artikel Stenmuren, maj 2020, tidskrift hembygdsföreningen Kalmar län

Informerat om projektet:

- Vid flera tillfällen har vi föreläst om och samtalat om projektet, för lokala och intresseorganisationer såsom Fiskevårdsförening Skt Sigfridsån, Hossmo fiskevårdsförening, församlingsförening Halltorp, PRO Ljungbyholm.
- Vi har presenterat projektet hos vattensamverkangrupper i Nybro och Kalmar kommun och relevanta nämnder
- Deltagit och presenterat projektet under: Glocal filmfestival (globala mål 15), Kalmarsundsveckan 2018 och 2019, Madesjödagen och Svartbäcksmåladagen 2019 (Nybro kommun) samt Ljungbyholmsdagen 2019 (Kalmar kommun).
- September 2018 organiserade vi en egen "Leva Ljungbyån dag" i Ljungbyholm där cirka 30 intresserade dök upp för att titta på åtgärder, lär sig om elprovfiske och höra berättelser om Ljungbyåns historia.
- Under 2019 organiserades besök till Källängen med en skolklass från Lars Kagg gymnasiet, Ljungbyåns och Hagbyåns-Halltorpsåns vattenråd
- Informerat om projektet på en kväll i januari 2020 om vikten av livet i strömmande vatten i Nybro Biosalong. Tillsammans med forskare från LNU och naturfotograf Johan Hammar.
- Berättat om projektets arbete på vattenrådets och Kalmar kommuns sociala media samt i olika facebookgrupper. <https://www.facebook.com/vattensamling/>
- Gjort en karta och projektsidor på vattenrådets hemsida www.vattensamling.se

Våren 2020 ställdes flera event, föreläsningar och studiebesök in. Däremot fick vattenråden och vattenrådssamordnare ta emot ett miljöpris för arbetet med biologisk mångfald.

https://www.barometern.se/kalmar/vattenraden-i-kalmar-prisades?fbclid=IwAR3hdHi6sw2BgVU4CswE-fXLdPq6oxsdlBX121FneCv7_fqs7EBDUKJnZck

5. Ekonomi: finansiering och utfall

Projektet Levande Vattendrag har finansierats av olika finansiärer med olika villkor och avgränsningar. Sträcka 1 (Levande Ljungbyån) har nyligen redovisats till Leader-Sydost och redovisas även separat i översikten.

Finansiär	Budget belopp	Område/åtgärd
Naturskyddsföreningens Miljöfond	946.800	Alla sträckor, biotoåvårdsåtgärder. (ej fiskvägar och ej åtgärder för strömstare och död ved i svämzon)
Jordbruksverket, Europeiska Havs och Fiskerifonden (EHFF)	1.132.720	Alla utom sträcka 1
Leader SydOst	444.135	Sträcka 1, biotopvårdsplan, lön och åtgärder
Hossmo Fiskevårdsförening	200.000	Sträcka 1: biotopvårdsplanen och åtgärder Källängen
Länsstyrelsens Kalmar län, Nationella fiskevårdspengar	255.500	Sträcka 1: biotopvårdsåtgärder
Kalmar kommun	672.986	Hela projektet
Nybro kommun	82.160	Åtgärder i Nybro kommun
SUMMA	3.777.030	

Utfall	LEADER	HOSSMO	LÄNS	SNF	EHFF	KALMAR	NYBRO
Sträcka 1:	444135	200000	255500	161280	0	0	0
Sträcka 2-12:	0	0	0	785520	1101888	672986	82160
Kvar (*)	0	0	0	0	30832	0	0
Budget	444135	200000	255500	946800	1132720	672986	82160

(*) KVAR att genomföra mellan aug 2020 och juni 2021: flera studiebesök till åtgärdsplatserna, uppföljning, kompletterande enklare åtgärder (fler åtgärder för att gynna insekter) samt framtagning av broschyr. Kostnader kommer betalas av Kalmar kommun.

Kostnadspecifikation

Sträcka 1. Levande Ljungbyån. Miljöfonden: Medfinansiering av fakturor till grävmaskiner och naturgrus

aktiviteter	kostnad	leader Sydost	Fiskevårdsmedel	Hossmo FVO	SNF MILJÖFOND
utredningar och uppföljning	206 831,45	187 251,97	19580		
Åtgärder (grävmaskiner och naturgrus)	597 199,86		235920	200000	161 280
lön	223 376,55	223 376,55			
indirekta kostnader	33 506,00	33 506			
SUMMA	1 060 914	444 135	255 500	200 000	161 280

Sträcka 2-12: Miljöfonden: Medfinansiering av grävmaskiner och naturgrus, konsulter som stöttar arbete med biotopvård, insekter och grodor samt medfinansiering av lön till Ola Sennefjord.

aktiviteter	kostnad	Jordbruksverket EFHH	SNF MILJÖFOND	Kalmar kommun	Nybro kommun
Åtgärder (naturgrus och grävmaskiner)	197 651	0	34 051	163600	
övriga kostnader	8718	8718			
konsulter	870766	262816	435835	89955	82160
avgifter	5 400	5 400			
LÖN i levande vattendrag	1 476 740	698946	315634	462160	
indirekta kostnader lön	156841	156841			
SUMMA - utfall JUNI 2020	2716116	1132720	785520	672986	82160

Fakturor från konsultbolag särredovisar de olika delprojekt. Se exempel. I Bilaga 2 hittar ni sammanställningen av konsultkostnaderna.

Faktura 2018287

Kalmar kommun
Box 953
831 29 Östersund

Totalt	234.688,00 kr
Förfallodatum	2018-11-26
Bankgiro	5240-6253

Fakturanummer 2018287
Fakturadatum 2018-10-27
Vår referens Marcus Arnesson
Er referens Renate Foks
Beställningsnummer 131017
Betalningsvillkor 30 dagar
Dröjsmålsränta 9,00 %
Kontaktperson fakturering Marcus Arnesson

Hagbyån och Halltorpsån

Projektkod: 17164
Projektnamn: Åtgärder i vatten 2017

Projektsammanfattning
Total fakturering i detta projekt (inkl denna faktura): 381.793,50 kr.

Beskrivning	Antal	Enhetspris	Totalt pris
Insekts- och habitatinventering samt sammanställning av data: 66 timmar x 825 kr = 54 450	66	825,00 kr	54.450,00 kr
Biotoptvård Marcus Arnesson och Carl-Johan Månsson: 64 timmar x 825 kr = 52 800 kr	64	825,00 kr	52.800,00 kr
Möten, kommunikation och fältvenemang i Ljungbyholm: 20 timmar x 825 = 16 500	20	825,00 kr	16.500,00 kr
Planering och utförande av elfiske, Carl-Johan Månsson: 32 timmar x 825 kr = 26 400	32	825,00 kr	26.400,00 kr
Rapport och inmatning av data från elfisken, Carl-Johan Månsson: 28 timmar x 825 kr = 23 100 kr	28	825,00 kr	23.100,00 kr
Elfiske, Sara Janbrink: 20 timmar x 725 kr = 14 500	20	725,00 kr	14.500,00 kr

Summa exklusive moms 187.750,00 kr

Moms 25 % 46.937,50 kr

Avrundning 0,50 kr

TOTALT 234.688,00 kr

Ecocom tillämpar 30 dagars netto.
Betala till bankgiro 5240-6253.

Firmaadress	Organisationsnummer	Bankgiro	Ekonomiavdelningen
Ecocom AB	556880-5104	5240-6253	070-536 26 30
Stortorget 32	Momreg. nr (VAT-nr)		ekonomi@ecocom.se
392 31 Kalmar	SE556880510401	Godkänd för F-skatt	

6. Åtgärdsredovisning

Ljungbyån

Sträcka 1

Mer information och bilder: <https://www.vattensamling.se/vara-projekt/levande-vattendrag-genom-samordnade-biotopatgarder/ljungbyan/stracka-1/>

Biotopvårdsplan

I april 2018 togs det fram en biotopvårdsplan av Hushållningssällskapet och Ecocom åt Hossmo Fiskevårdsområde. Planens syfte är att vara ett underlag inför biotopvårdsåtgärder i Ljungbyåns nedre del.

Biotopvård

I augusti 2018 iordningställdes åtta nya lekbottnar mellan Kölby damm och Krankelösa damm där man lade ut flera ton sten och lekgrus.

Området nedströms Kölby damm, Källängen, blev ett stort projekt som åtgärdades i två steg. I det första steget utfördes åtgärder på land där man tog bort den höga vall som lagts upp längs ån, för att återskapa en svämplan och flack strandzon. Områdets insektsliv kommer följas upp.

Materialet i rensvallarna sorterades och lämpliga stenar sparades till biotopvården i nästa steg. Rensmassorna provtogs för att säkerställa att de inte innehöll några farliga ämnen. En del av massorna kunde markägaren återanvända så som matjord och småsten och en del användes som utfyllnadsmassor i ett närliggande bygge av ett nytt bostadsområde samt i Kalmar hamn.

Steg 2 i Källängen genomfördes på sensommaren 2019 och redan då såg man resultat av åtgärderna i steg 1 i form av uppväxt flora och insekter. Detta steg innebar biotopvård i vattnet med tillförsel av lekgrus och sten. De utförda åtgärderna kommer att följas upp under sommaren 2020/vår 2021 med bland annat en insektsinventering och en ny elfiskeundersökning kommer göras hösten 2020.

Vallar längs Ljungbyån vid Källängen före åtgärder. Många för och efter bilder finns på hemsidan (se länken ovan)

Skylden vid Källängens entré

Sträcka 2

Mer information och bilder: <https://www.vattensamling.se/vara-projekt/levande-vattendrag-genom-samordnade-biotopatgarder/ljungbyan/stracka-2/>

Biotopvård

Området uppströms Krankelösa bedömdes ha goda förutsättningar för att utgöra lämpliga lokaler för fisk och man valde därför att rikta åtgärderna nedströms dammen där det fanns ett större behov. I augusti 2018 skapades fem nya lekområden genom att lägga ut sten och lekgrus i ån. Uppföljning med elfiskeundersökning kommer göras hösten 2020.

Krankelösaolm

Ett gammalt kvillsystem uppströms från dammen i Krankelösa utgör ett fint område med höga naturvärden. Här finns också en population av den rödlistade långbensgrodan (NT).

Långbensgroda: Ett åtgärdsförslag för långbensgroda togs fram. Några åtgärder för att gynna grodorna gjordes i början av 2019. Åtgärden innebar att man flyttade på sten som utgjorde hinder för vattnet. Vid återbesök i april samma år kunde flera grodor observeras. Se bilaga 3 för rapport och uppföljning våren 2020

Insektsmiljöer: I övrigt har inga faktiska åtgärder utförts i området då det redan hyser höga naturvärden men markägare har informerats och instruerats att inte röja vide och sälj för att behålla goda insektsmiljöer.

Sträcka 3

Mer information och bilder: <https://www.vattensamling.se/vara-projekt/levande-vattendrag-genom-samordnade-biotopatgarder/ljungbyan/stracka-3/>

Biotopvård

Bottensubstraten bedömdes vara bra så istället för att tillföra nytt grus och sten användes Hartijokimetoden (https://www.youtube.com/watch?v=h5MJauKcil&feature=emb_title) för att frigöra det material som redan fanns.

Stäcka 4

Mer information och bilder: <https://www.vattensamling.se/vara-projekt/levande-vattendrag-genom-samordnade-biotopatgarder/ljungbyan/stracka-4/>

Biotopvård

Vid dammen vid Kvarngärdet utgjorde ett metallstag i en gammal dammlucka ett hinder genom att det stoppade upp grenar och sly så att öppningen täpptes igen. Mittenstaget togs bort manuellt för att förhindra detta vilket kommer göra stor nytta.

Kvarngärdet damm före och efter åtgärd.

Sträcka 5

Mer information och bilder: <https://www.vattensamling.se/vara-projekt/levande-vattendrag-genom-samordnade-biotopatgarder/ljungbyan/stracka-5/>

Biotopvård

Man beslutade efter samråd med och fältbedömning av konsulter att biotopvård genom att tillföra grus och sten skulle göra liten nytta. Detta för att sträckan är kraftigt rensad och sänkt och det tillföra gruset skulle bara spolas bort och potentiellt ansamlas och utgöra ett vandringshinder på sikt.

Under ett möte med fiskevårdsområdet och markägare i februari 2020 har dock förslag på att utföra åtgärder på sikt tagits fram. Ett exempel på åtgärd är att skapa och förbättra insektsmiljöer i vattennära zon och som ett led i detta har en åtgärdsplan för insekter vid Ljungbyån tagits fram. När genomföras ska ske är i nuläge tyvärr osäker. Det är svårt nå ut till (ofta äldre markägare) just nu. (se bilaga 4)

Uppföljning med elfiskeundersökning kommer att utföras under hösten 2020.

Sträcka 7

Mer information och bilder: <https://www.vattensamling.se/vara-projekt/levande-vattendrag-genom-samordnade-biotopatgarder/ljungbyan/stracka-7/>

Biotopvård

Lättare biotopvård har utförts i form av krattning av botten för att lösgöra grus samt flytta stenar som utgjorde ett vandringshinder. Även ett träd och några grenar som utgjorde ett hinder har avlägsnats.

Även uppföljning med elfiskeundersökning kommer att utföras under hösten 2020.

Hagbyån**Sträcka 8**

Mer information och bilder: <https://www.vattensamling.se/vara-projekt/levande-vattendrag-genom-samordnade-biotopatgarder/hagbyan/stracka-8/>

Biotopvård

I maj 2017 lokaliserades lämpliga åtgärdsplatser med hjälp av Ecocom och markägare. I augusti 2017 utfördes åtgärder i Hagbyån nedre del. Nedtröms Vântorp skapades nio nya lekplatser med hjälp av grus och sten. I september 2017 fortsatte arbetet längre uppströms där ytterligare nio nya lekbottenar skapades och man tog även bort ett mindre partiellt vandringshinder.

Vid Västragårdarna utgjorde sten och större grenar som fastnat ett vandringshinder. I juni 2018 åtgärdades detta genom att flytta på stenar för hand med hjälp av spett och svett.

Uppföljning med elfiskeundersökning kommer att utföras under hösten 2020.

Västragårdarna före och efter åtgärd.

Insektsmiljöer

För att skapa och förbättra insektsmiljöer i vattennära zon har en åtgärdsplan för insekter vid Hagbyån tagits fram. (Bilaga 4)

I landskapet vid Tvärskog-Mortorp finns det sandiga marker med dokumenterad förekomst av rödlistade insekter som kommer att gynnas av föreslagna åtgärder. Åtgärden (ringbarkning) kommer genomföras inom kort av markägaren själv. Uppföljning av åtgärden kommer vara svårt att visa någon förändring inom kort tid.

Sträcka 9

Mer information och bilder: <https://www.vattensamling.se/vara-projekt/levande-vattendrag-genom-samordnade-biotopatgarder/hagbyan/stracka-9/>

Biotopvård:

Vid Långaström fanns ett partiellt hinder i form av sten som åtgärdades för hand med hjälp av två konsulter.

Uppföljning med elfiskeundersökning kommer göras hösten 2020.

Pågående arbete med att åtgärda hindret vid Långaström.

Halltorpsån

Sträcka 11

Mer information och bilder: <https://www.vattensamling.se/vara-projekt/levande-vattendrag-genom-samordnade-biotopatgarder/halltorpsan/stracka-11/>

Biotopvård:

I september 2017 anlades nio nya lekbottnar genom tillförsel av lekgrus och sten. Arbetet utfördes med hjälp av konsulter och ideella krafter. Lekande fisk sågs på de nya lekplatserna samma höst.

Uppföljning med elfiskeundersökning kommer att utföras under hösten 2020.

Partiellt hinder vid Vinterbo

Ett partiellt hinder vid Vinterbo har åtgärdats manuellt.

Under 2018 åtgärdades hindret vid Inges damm. Passage är nu möjlig för fisk men skulle behöva underlättas ytterligare då fallhöjden fortfarande är stor vid höga vattenflöden.

Sträcka 12

Mer information och bilder: <https://www.vattensamling.se/vara-projekt/levande-vattendrag-genom-samordnade-biotopatgarder/halltorpsan/stracka-12/>

Biotopvård:

Ett mindre vandringshinder i form av stenar har åtgärdats under sensommaren 2018. Stenarna flyttades för att underlätta fiskpassage.

Före åtgärd, fisk passage möjlig med bör underlättas

Efter åtgärd. Stenar har flyttats för att underlätta fiskpassage